ชื่อเรื่องการค้นคว้าแบบอิสระ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่มีผลต่อการใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในชนบทภาคเหนือ : กรณีศึกษาบ้านทากู่ ตำบลทาปลาดุก อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

ชื่อผู้เขียน นายวิเชียร ปิงชัย

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

คณะกรรมการสอบการค้นคว้าแบบอิสระ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประสาน ตังสิกบุตร	ประธานกรรมการ
รองศาสตราจารย์ ดร.ชูเกียรติ ลีสุวรรณ์	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์กรรณิการ์ ภู่ประเสริฐ	กรรมการ

บทคัดย่อ

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่มีผลต่อการใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในชนบทภาคเหนือ : กรณีศึกษาบ้านทากู่ ตำบลทาปลาดุก อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ (1) เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่มีผลต่อการใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชน และ (2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการบริโภคอาหารของชุมชน

การศึกษาในครั้งนี้ ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและจากการสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมกับกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษา ซึ่งได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้อาวุโส ผู้นำพิธีกรรมทางศาสนา ผู้นำเยาวชน กลุ่มแม่บ้าน รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ทำงานในชุมชน ได้แก่ ครู เจ้าหน้าที่เกษตร เจ้าหน้าที่สาธารณสุขและพัฒนากร เป็นต้น เมื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลจากภาคสนามแล้ว ได้นำข้อมูลมาทำการตรวจสอบแยกแยะและวิเคราะห์เนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา และได้นำเสนอผลการศึกษาโดยการบรรยายและสรุปวิเคราะห์ ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

(1) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการบริโภคอาหารของชาวบ้านในหมู่บ้านทากู่นั้น พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านแหล่งอาหาร การแสวงหาอาหาร การประกอบอาหาร การถนอมอาหาร และลักษณะการบริโภคอาหาร ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่ได้ลอกเลียนแบบพฤติกรรมการบริโภคอาหารของสังคมเมืองมาใช้กัน การแสวงหาอาหารจากแหล่งธรรมชาติในปัจจุบันนั้นหายากลำบากกว่าแต่ก่อนมาก ทำให้ชาวบ้านต้องพึ่งพาแหล่งอาหารจากภายนอกหมู่บ้านมากขึ้นเรื่อยๆ อีกทั้งยังพบว่า ชาวบ้านในปัจจุบันมีพฤติกรรมการซื้ออาหารจากตลาดและร้านค้า โดยเฉพาะพฤติกรรมการซื้ออาหารประเภทปรุงสำเร็จมาบริโภคแทนการประกอบอาหารด้วยตนเอง เนื่องจากในปัจจุบันแม่บ้านส่วนใหญ่ต้องทำงานนอกบ้าน จึงทำให้ไม่ค่อยมีเวลาที่จะมาประกอบอาหารรับประทานกันเองได้ นอกจากนี้ยังพบว่าชาวบ้านมีการใช้อุปกรณ์ในการประกอบอาหารที่ทันสมัยมากขึ้น และในด้านการใช้พลังงานเชื้อเพลิงนั้น พบว่าชาวบ้านส่วนใหญ่ได้เปลี่ยนมาใช้ก๊าซหุงต้มแทนการใช้ไม้ฟืนและถ่านเป็นเชื้อเพลิงในการประกอบอาหาร ซึ่งพฤติกรรมการบริโภคอาหารของชาวบ้านที่เปลี่ยนแปลงไปได้ส่งผลต่อการใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชาวบ้านในชุมชนด้วย โดยพบว่า ชาวบ้านมีการใช้ทรัพยากรดินและป่าไม้อย่างเข้มข้นมากขึ้น ทำให้ช่วงระยะเวลาของการพักฟื้นดินสั้นลงและสภาพของดินในชุมชนก็เสื่อมโทรมลง จนเกิดปัญหาการขยายพื้นที่เพาะปลูกรุกล้ำพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ป่าไม้ นอกจากนี้ยังพบว่าการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ส่งผลต่อการใช้ทรัพยากรน้ำของชุมชนด้วย ในลักษณะที่ชาวบ้านมีความต้องการใช้น้ำในการเพาะปลูกในช่วงฤดูแล้งมากขึ้น จนทำให้เกิดปัญหาการแย่งชิงน้ำตามมาและต้นทุนของการผลิตสูงขึ้น อันเกิดจากการที่ชาวบ้านต้องพึ่งพาเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการจัดการทรัพยากรน้ำในชุมชน

(2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการบริโภคอาหารของชุมชน ประกอบไปด้วยปัจจัยต่างๆ 4 ปัจจัย คือ (2.1) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ระบบการผลิตและอาชีพ แรงงานและการจ้างงาน รายได้ของครอบครัว ตลอดจนระบบตลาดและราคาอาหารด้วย (2.2) ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ ครอบครัวและเครือญาติ วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อและการศึกษา (2.3) ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมกายภาพ ได้แก่ แหล่งดิน แหล่งน้ำ ป่าไม้ และระบบสาธารณูปโภคต่างๆ ในชุมชน และ (2.4) ปัจจัยด้านเทคโนโลยี ได้แก่ เครื่องมืออุปกรณ์ เทคนิควิธีการ และการสื่อสารสมัยใหม่ ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยทั้ง 4 ด้านนี้ต่างก็ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการบริโภคอาหารของชุมชน

Independent Study Title Changes in Food Consumption Behavior Affecting the Uses of Resources and Environment in Northern Rural Area : A Case Study of Tha Ku Village,Tha Pla Duk Sub – district, Mae Tha District, Lamphun Province

Author Mr. Wichain Pingchai

M.A. Man and Environment Management

Examining Committee

Asst. Prof. Prasarn Tangsikabuth Chairman
Assoc. Prof. Dr. Chukiat Leesuwan Member
Asst. Prof. Kannikar Bhuprasert Member

Abstract

The objectives of this study were to (1) study on changes in food consumption behavior affecting the uses of community's resources and environment and (2) study on the influential factors towards the changes in food consumption behavior.

The data were collected by semi-structural interview and participatory and non-participatory observation. The target groups were the followings: community's leader, village-head, elderly, ritual leader, youth's leader, housewife group, and also governmental authorities working in that area such as teachers, agricultural officer, public health officer and development officer.

The study results were summarized as follows :

(1) The changes in food consumption behavior of Tha Ku villagers were in aspect of food source , food searching, cooking, food preserving and consuming pattern. The imitation of urban people's consuming pattern was also found in this area. The villagers had bought more food from the markets or shops and done less cooking, since more housewives had to work

outside the village. Besides using modern cooking equipment, they had also used gas instead of firewood or coal as cooking fuel. Moreover, the changes in consuming behavior of Tha Ku villagers had a great effect on their use of community's resources and environment. There were more and more intensive use of land and forest that can lead to soil deterioration and forest or public land intrusion. Likely, there was a water supply conflict among the villagers who needed more water for cultivation in dry season. In addition, the use of modern technology for water supply or irrigation conflict's solution had consequently increasing in cost of their production.

(2) There were 4 influential factors towards changes in food consumption behavior as followed;

(2.1) Economic factors such as producing, occupation, labor and Employment, family income, marketing and food price.

(2.2) Socio-cultural factors such as family and relatives, culture, tradition and norm, ritual, belief and education.

(2.3) Physical environmental factors such as soil and water source, forest and community's infrastructure.

(2.4) Technological factors such as equipments, tools, techniques, and modern communication.